

Χορός- Νησιά του Αιγαίου

Χορός... μια λέξη που όμως κρύβει τόσα πολλά, εικόνες, συναισθήματα, χαρές, λύπες, γιορτές... Πρώτη φορά τη συναντάμε στο αρχαίο ελληνικό δράμα. Σήμαινε ομάδα ανθρώπων που τραγουδούν και κουνιούνται συγχρόνως υπό την καθοδήγηση ενός εξάρχοντα και ενός αυλητή. Σήμερα ορίζεται ως η καλλιτεχνική έκφραση που δημιούργησαν οι άνθρωποι για να εξωτερικεύσουν τα διάφορα συναισθήματά τους.

Η Ελλάδα ως χώρα χαρακτηρίζεται από την ποικιλία των παραδοσιακών χωρών της, οι οποίοι διαφέρουν ανάλογα με την περιοχή. Πρώτα εμφανίστηκε στα αρχαία χρόνια με τη μορφή είτε στρατιωτικής εκπαίδευσης, είτε έκφρασης λατρείας στους θεούς είτε ως μέρος θεατρικών παραστάσεων που εκτελούνταν από τους ορχηστές. Έπειτα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο κατά την εποχή της τουρκοκρατίας και της επανάστασης, όπως μαρτυρούν και ξένοι περιηγητές της εποχής. Σήμερα ο χορός έχει τελείως διαφορετική σημασία στη ζωή μας και συνδέεται περισσότερο με την εκτόνωση και την απόκτηση ψυχικής ηρεμίας.

Μία από τη περιοχές της Ελλάδας που χαρακτηρίζεται για τη μουσικό χορευτική τους παράδοση είναι και το Αιγαίο. Το Αιγαίο υπήρξε από την Αρχαιότητα ως η γέφυρα που «πάντρευε» τη Δύση με την Ανατολή. Στους χώρους του άλλωστε πρωτοεμφανίστηκαν έντονα οι επιδράσεις από τη Δύση.

Η γέννηση της μουσικής όσο και της χορευτικής ιστορία στο Αιγαίο είναι συνδεδεμένη με τη γέννηση του Απόλλωνα, του Δία, του Ορφέα και της Σαπφώς. Γενικότερα μυθολογικά η γέννηση του χορού και της μουσικής τοποθετείται στην Κρήτη. Η πλούσια μουσική ζωή στο Αιγαίο φαίνεται και από πολλά αρχαιολογικά ευρήματα όπως :

- Σαρκοφάγο με απεικόνιση επτάχορδης λύρας και διπλού αυλού που συνόδευαν την τελεστική πομπή.
- Αγγεία συγκομιδής με παραστάσεις ομάδων θεριστών που χορεύουν και τραγουδούν
- Κυκλαδικά ειδώλια του αυλητή και του αρπιστή
- Ως κτερίσματα έχουν βρεθεί και τμήματα μουσικών οργάνων, κυρίως κρουστών.

Σε γενικές γραμμές στο Αιγαίο οι μουσικολόγοι διακρίνουν δύο πολιτιστικές ζώνες

A) τα νησιά του θρακικού πελάγους και του ανατολικού Αιγαίου με έντονη επιρροή απ' την Ανατολή

B) Δωδεκάνησα και Κυκλάδες με έκδηλα τα δυτικά στοιχεία

Δύο μικρότερες ζώνες είναι οι Βόρειες Σποράδες και τα νησιά του Αργοσαρωνικού

Γενικότερα γνωρίζουμε ότι οι χοροί, όπως και τα παραδοσιακά όργανα επηρεάζονται άμεσα από την περιοχή, το κλίμα και φυσικά τη διαθεσιμότητα των υλικών. Οι χοροί του Αιγαίου χαρακτηρίζεται για την «ελαφράδα» τους και τα μεγάλα «αεράτα» βήματά τους. Θεωρείται πως έχουν επηρεαστεί από την θάλασσα και τον γαλήνιο κυματισμό της, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχουν και πιο αργοί, βαριοί χοροί επηρεασμένοι φυσικά από τις φουρτούνες που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή των κατοίκων με απώλειες, πόνους και καταστροφές.

Στους χορούς του Αιγαίου κυριαρχούν τα δίσημα μέτρα που αποδίδονται ζωηρά και γρήγορα και τα εννεάσημα, που είναι πιο αργά και βαριά. Γενικά οι χοροί είναι κυρίως ομαδικοί με επικρατέστερο το χορευτικό σχήμα του ανοιχτού κύκλου ή και τα ζευγάρια που χόρευαν αντικριστά. Οι αντικριστοί χοροί χορεύονταν συνήθως στα πανηγύρια από τους νέους και πολύ συχνά οι γνωριμίες που γίνονταν μέσω αυτών κατέληγαν σε γάμο... Στην τοπική ιστορία των νησιών έχουσε μείνει τα τεχνάσματα των νεαρών για να καταφέρουν να χορέψουν με την κοπέλα που τους άρεσε. Το έθιμο έλεγε ότι το πρωί της γιορτής ο νεαρός έπρεπε να ρωτήσει κρυφά και δήθεν τυχαία τη μάνα του κοριτσιού ποιο ήταν το αγαπημένο χρώμα της

κόρης της. Έπειτα έφαχνε όλους τους κήπους του νησιού για να βρει δύο λουλούδια σε αυτό το χρώμα. Το βράδυ ένα το έβαζε στο αφτί του και το άλλο της το πρόσφερε όταν της ζήταγε να χορέψουν.

Το ύφος των χορών του Αιγαίου, η κίνηση και οι μουσική τους διαφέρει από αυτή της στεριανής Ελλάδας. Ωστόσο, διαφορές ανάμεσα στους χορούς παρουσιάζονται και μεταξύ των νησιών του Αιγαίου, αλλά και μεταξύ των διαφορετικών ενοτήτων του κάθε νησιού.

Αυτό οφείλεται:

- ▶ Στην επιθυμία προβολής των ιδιαιτεροτήτων της μουσικο-χορευτικής παράδοσης κάθε νησιού/ενοτήτας
- ▶ Στους μουσικούς τονισμούς, τη δυνατή και γρήγορη ενέργεια, τον αριθμό των μελωδικών φράσεων, το μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό δύναμης, το ρυθμό, το tempo, τη μελωδική γραμμή και τη μελωδική δομή των φράσεων που φανερώνουν την συγκεκριμένη σύνδεση και θέση των συστατικών στοιχείων των χορών, διαμορφώνοντας έτσι τον ρυθμό της χορευτικής κίνησης και της υφή τους

Στο Ανατολικό Αιγαίο πέρα από το τοπικό στοιχείο είναι έντονη η επιρροή από την Ανατολή. Οι χοροί είναι κυρίως αντικριστοί και ζευγαρωτοί και κυριαρχούν δίσημοι, τετράσημοι και εννεάσημοι ρυθμοί.

Νησιά Ανατολικού Αιγαίου: Χίος, Ικαρία, Σάμος, Λέσβος

▶ Χίος

● Συρτός:

- Δίσημος ρυθμός
- Βήματα τριάρια
- Χορεύεται από άνδρες και γυναίκες. Η θέση του άνδρα είναι πάντοτε μπροστά στα δεξιά, με σκοπό να καθοδηγεί την γυναίκα.
- Η λαβή είναι από τις παλάμες ή με μαντήλι, με χαλαρά λυγισμένους αγκώνες
- “Συναντάται” συνήθως σε πανηγύρια και γιορτές



● Πυργιούσκος:

- Πήρε το όνομά του από το χωριό Πυργί της Χίου
- Είναι χορός γρήγορος, χαρούμενος και ζωηρός. Εκφράζει τη λεβεντιά, τη χάρη, το δυναμισμό, το σφρίγος του λαού που τον δημιούργησε και τον χορεύει.
- Τα βήματα είναι πηδηχτά. Γίνεται εναλλαγή δεξιού και αριστερού ποδιού με κατεύθυνση μπροστά, πίσω, πλάγια και δεξιά.
- Χορεύεται σε τριάδες (δύο άντρες και μία γυναίκα). Η ντάμα βρίσκεται σε όλη τη διάρκεια του χορού ανάμεσα στους δύο άντρες, οι οποίοι αλλάζουν θέσεις και ζευγάρια, κάνοντας παράλληλα φιγούρες. Ο πρώτος την κρατά με μαντήλι από το δεξί χέρι, ενώ ο άλλος αγκαζέ.

● Δετός:

- Ονομάζεται έτσι λόγω του δεσίματος των χεριών.
- Λαβή σταυρωτή
- Συμμετέχουν άνδρες και γυναίκες που χορεύουν σε σχήμα κύκλου.
- Είναι βασικά αποκριατικός χορός, χορεύεται παρόλα αυτά και σε άλλες περιπτώσεις.

-Ο πρωτοχορευτής ή ο χορευτής με την καλύτερη φωνή ξεκινάει να τραγουδάει και μετά την ολοκλήρωση του στίχου επαναλαμβάνουν οι υπόλοιποι.

-Ο χαρακτήρας του είναι κεφάτος. Μέσω του χορού αυτού, οι νέοι “δένονταν” μεταξύ τους, αφού εξέφραζαν τα συναισθήματά τους μέσα από τους αυτοσχέδιους στίχους του τραγουδιού.



● Μπάλλος:

-Δίσημος ρυθμός

-Μελωδία χαρούμενη και μουσική εύθυμη και λυρική

-Χορεύεται σε ζευγάρια

-Στο χορό ενσωματώνεται το φλερτ. Οι άνδρες παλαιότερα δεν είχαν την δυνατότητα να πλησιάσουν τις γυναίκες, οπότε ο μπάλλος αποτελούσε την κατάλληλη ευκαιρία για επικοινωνία και φλερτ.

-Στην Χίο υπάρχει και παραλλαγή του μπάλλου, ο λεγόμενος “μπάλλος μαστίχα” που απλά είναι γρηγορότερος από εκείνον.

Υπάρχουν και άλλοι δίσημοι τοπικοί χοροί όπως ο “Τρίπατος του Νένητα”, ο “Σινιάτικος”, χοροί του γάμου και αποκριάτικοι που διαφέρουν μεταξύ τους υφολογικά.

<https://gr.pinterest.com/pin/185773553366266702/>

► Ικαρία

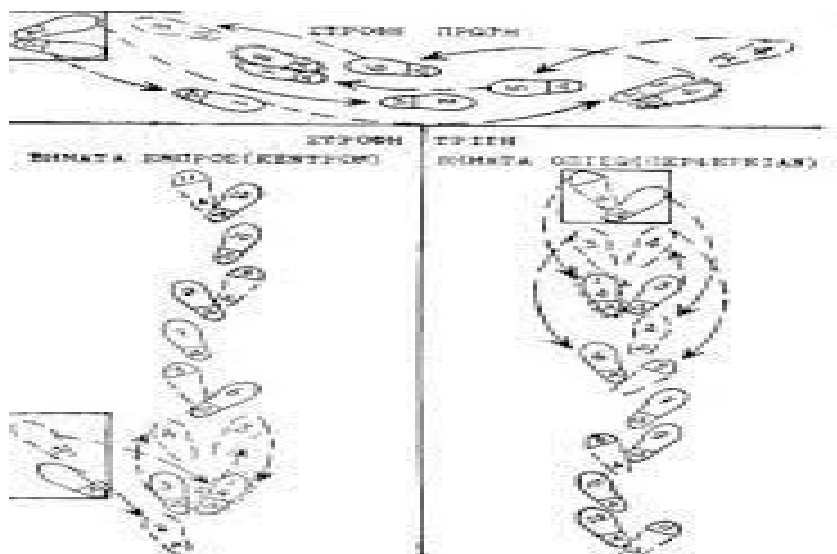
● Ικαριώτικος:

-Εννεάσημος ρυθμός

-Αποτελείται από δύο μέρη που δεν εναλλάσσονται μεταξύ τους. Το δεύτερο μέρος είναι ουσιαστικά μία πολυπλοκότερη παραλλαγή του πρώτου σε συνδυασμό με το χορευτικό μοτίβο δωδεκανησιακής σούστας.

-Οι χορευτές πιάνονται με τα χέρια στους ώμους.

-Χορεύεται από άνδρες και γυναίκες.



● Συρτός χορός (2/4)

● Μπάλλος

● Καρσιλαμάς:

- Ο χορός έχει πάρει το όνομα του από την λέξη “κάρσι” που στα τούρκικα σημαίνει απέναντι
- Αντικρυστός χορός
- Εννεάσημος ρυθμός (9/8)
- Οι γυναίκες παλαιότερα, κατά την διάρκεια του χορού, κρατούσαν μαντήλι με διαγώνιες άκρες με λυγισμένα χέρια στους αγκώνες, το οποίο κουνούσαν δεξιά και αριστερά, κάνοντας ταυτόχρονα περιστροφές σε αυτό προς τη μια κατεύθυνση μέχρι να διπλωθεί και στην αντίθετη για να ξεδιπλωθεί.

● Χασάπικο:

- Ρυθμός 2/4
- Χορεύεται από δύο ή τρεις άντρες (συνήθως), που βρίσκονται ο ένας δίπλα στον άλλο με τα χέρια πιασμένα στους ώμους.
- Οι χορευτές είναι γυρτοί, οι κινήσεις μετρημένες και με ένταση.
- Παραλλαγή του χασάπικου είναι το συρτάκι, πιο πηδηχτό, χαλαρό και ανάλαφρο, αφού δεν απαιτεί την ίδια συγκέντρωση και ομοιομορφία.

► Σάμος

● Πολίτικο συρτό και Σμυρνιός ή Νήτικος:

- Δίσημος ρυθμός
- Χορεύεται σε ζευγάρια συνήθως ανδρών και όχι τόσο συχνά σε ζευγάρια ανδρών-γυναικών από τους Σαμιώτες που κρατιόνται από μαντήλι
- Μοιάζει με το συρτό και αφότου οι χορευτές χορέψουν αρκετά μοτίβα κρατημένοι από το μαντήλι, το αφήνουν και χορεύουν αντικρυστά.

● Σαμιώτικος:

- Ρυθμός 2/4
- Γυναικείος χορός
- Αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελείται από οχτώ βήματα και επαναλαμβάνεται. Όσο περνάει η ώρα ο χορός γίνεται πιο ζωηρός και γι' αυτό το δεύτερο μέρος χορεύεται πηδηχτά.
- Η λαβή είναι σταυρωτή στο πρώτο μέρος, ενώ στο δεύτερο τα χέρια είναι τοποθετημένα στους ώμους.

● Τοπικός συρτός

- Δίσημος ή τετράσημος ρυθμός
- Αποτελείται είτε από τέσσερα μοτίβα είτε από δύο

● Σούστα Σάμου

- Δίσημος ρυθμός
- Χορεύεται σε κύκλο. Αρχικά άνδρες και γυναίκες αποτελούν έναν κύκλο ενώ στην συνέχεια χωρίζονται σε δύο – έναν ανδρών και έναν γυναικών.
- Βήματα σουσταριστά -πιο ζωηρά, πηδηχτά και γρήγορα από το συρτό.
- Τα χέρια είναι συνήθως στους ώμους.

► Λέσβος

● Εννεάσημοι ρυθμοί

- Καρσιλαμάς (απλός, βαρύς, Σι)
 - Ζεϊμπέκικα (βρακάδικο, βαρύ βρακάδικο, αδραματιανό)
- Τα ζεϊμπέκικα έχουν βαρύ ύφος, χορεύονται αργά και μόνο από άνδρες ενώ οι καρσιλαμάδες είναι γρηγορότεροι, πιο ανάλαφροι και χορεύονται από άνδρες και γυναίκες.

● Δίσημοι ρυθμοί

- Μπάλλοι
- Χασάπικα γρήγορα
- Συρτοί

Πηγές

<https://www.chios.gr/el/blog/item/135-%CE%B4%CF%81%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%87%CE%AF%CE%BF%CF%85>

<https://www.iellada.gr/istoria/detos-horos-i-istoria-toy-pio-gnostoy-paradosiakoy-horoy-tis-hioy>

http://users.sch.gr/sakis_lambrou/autosch/joomla15/index.php/2013-04-04-20-29-47

http://svarla.blogspot.com/2018/12/blog-post_9.html

<https://paroutsas.jmc.gr/dances/crete/sous-cre.htm>

<https://www.pro-dance.gr/dances/popular-greek-dances/history-of-greek-folk-dances/history-of-karsilama-dance>

http://dance-pandect.gr/pds_cosmos/pop/pop_lhmma_gr.php?oid=E-7255A&ActionP=Play&mode=Med&Obj=T&eid=E-7255A&aa=1

http://www.dance-pandect.gr/pds_cosmos/pop/pop_lhmma_gr.php?oid=E-A96ED&ActionP=Play&mode=Med&Obj=T&eid=E-A96ED&aa=1

Επιμέλεια: Πετρούλα Λυγγίτσου